

Põhikooli saksa keele lõpueksamist 2010

Reet Taimsoo

1. Põhikooli lõpueksami eesmärgid ja põhiandmed

Tulenevalt haridusministri 17. septembri 2010. a määruse nr 59 „Tasemetööde ning põhikooli ja gümnaasiumi lõpueksamite ettevalmistamise, koostamise, läbiviimise ja hindamise tingimused ja kord ning tasemetööde, ühtsete põhikooli lõpueksamite ja riigieksamite tulemuste analüüsimise tingimused ja kord“ on võõrkeele lõpueksami eesmärgid järgmised:

- 1) hinnata riiklikes õppekavades määratletud õpitulemuste saavutatust eksamiainetes;
- 2) saada tagasisidet õppimise ja õpetamise tulemuslikkusest;
- 3) suunata eksami sisu ja vormi kaudu õppeprotsessi;
- 4) siduda järjestikuseid haridusastmeid ja -tasemeid.

Põhikooli lõpueksamitöö eesmärk on kontrollida võõrkeele alaseid pädevusi Euroopa Nõukogu keeleoskustaseme B1 ligilähedasel tasemel nelja osaoskuse (kirjutamine, kuulamine, lugemine ja rääkimine) ning keelepädevuse mõõtmise kaudu.

Kõigil eksamiosadel on võrdne kaal: maksimaalne punktide arv iga osa eest on 15, seega on eksamil maksimaalselt võimalik saada 75 punkti (vt tabel 1).

	ülesannete arv	küsimuste arv	maksimaalne punktisumma	aeg (min)
kuulamine	2	7+8=15	15	ca 15
lugemine	2	6+9=15	15	35
keelestruktuur	3	10+12+8=30	15	20
kirjutamine	2	2 ülesannet	15	40
rääkimine	2	2 ülesannet	15	15

Tabel 1. 2010. aasta saksa keele põhikooli lõpueksami osad

Põhikooli saksa keele lõpueksamitöö koosneb kahest osast: kirjalikust ja suulisest. Eksami kirjalik osa koosneb kuulamis-, lugemis-, keelestruktuuri- ja kirjutamisosast. Suuline osa koosneb monoloogina esitatud pildikirjeldusest, suunatud vestlusest õpilase ning intervjuueerija vahel pildist lähtuval teemal ning situatiivsest kahekõnest ehk rollimängust. Objektiivselt hinnatavad kuulamis- ja lugemisosa koosnesid 2010. a lõpueksamitöös kumbki 15 üksikküsimusest (iga küsimuse kaal on 1 punkt), keelestruktuuriosa 30 üksikküsimusest (iga küsimuse kaal 0,5 punkti). Kirjaliku ja suulise väljendusoskuse hindamisel kasutati vastavaid hindamisskaalasid (vt Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse (edaspidi *Eksamikeskus*) koduleht www.ekk.edu.ee).

2. Eksamil osalejate põhiandmed ja eksami tulemused

Käesoleva analüüsi alus on Eksamikeskusele laekunud 154 õpilase tööd 41 koolist. Võrreldes neid arve eelmiste aastatega, võib täheldada jätkuvat madalat saksa keeleksamivalikute arvu. Saksa keelt õpitakse Eesti üldhariduskoolides järjest vähem, seda nii A- kui ka B-keelena. Sageli ei võimalda saksa keelt teise võõrkeelena õppimine jõuda põhikooli lõpuks hea eksamisoorituse jaoks vajaliku keeleoskuse (eksaminõuete orienteeritus keeleoskustasemele B1) ning lõpueksamil otsustavad oma keeleoskust testida eelkõige süvendatud saksa keele õppega koolide lõpetajad (2010. a 44 õpilast Tallinna Saksa Gümnaasiumist, 11 Tallinna 53.

Keskkoolest ja 51 õpilast Kadrioru Saksa Gümnaasiumist, kokku 106 õpilast, s.o üle 70% kogu valimist) ning tavaprogrammi alusel keelt õpetavatest koolidest vaid üksikud õpilased.

105 (69%) eksaminandi olid saksa keelt eelnevalt õppinud A-keelena, 48 õpilast (31%) B-keelena. Saksa keelt B-keelena õppinute osatähtsus on võrreldes eelmise aastaga kasvanud 10% võrra.

	N	N (%)	AUP	keskm	ÜUP	keskm (%)	min	mediaan	maks	standardhälve
A	105	68,63	56,27	58,15	60,02	77,53	26	59	75	9,70
B	48	31,37	53,42	56,55	59,69	75,40	26	56	74	10,80
kokku	154	100,00	56,12	57,72	59,32	76,96	26	58	75	10,05

Tabel 2. Põhikooli lõpueksami üldandmed A- ja B-võõrkeele järgi

Saksa keelt A-keelena õppinud eksaminandide tulemus on võrreldes B-keelena õppinutega ainult 1,6 palli ehk 2,1 % kõrgem.

Võrreldes eelmiste aastate lõpueksami keskmist sooritust 2010. a eksami tulemusega on keskmine langenud ja on viimaste aastate madalaim (erinevus eelmise aastaga 1,7%). Minimaalne tulemus 2010. a lõpueksamil oli 26 punkti, maksimaalne saavutatud punktide arv oli 75 punkti. Kokku 68 eksaminandi (44,25%) tulemus jäi vahemikku 60–75 punkti, mis oli ca 10 % võrra vähem õpilasi kui eelmisel aastal (55,5%). Kolm õpilast ei olnud eksamil edukad ja said mitterahuldava hinde (eelmisel aastal kaks õpilast).

aasta	eksaminandide arv	kõrgeim tulemus	madalaim tulemus	keskmine tulemus	keskmine sooritusprotsent	keskmine hinne
2006	287	75 (100%)	38	63,8	85,0 %	4,3
2007	223	75 (100%)	16	61,9	82,5 %	4,19
2008	195	75 (100%)	22	58,8	78,4 %	3,99
2009	146	75 (100%)	30	59,0	78,7 %	4,0
2010	154	75 (100%)	26	57,7	77,0%	3,9

Tabel 3. Põhikooli saksa keele lõpueksami üldstatistika aastatel 2006–2010

Kõrge sooritusprotsent (77) annab siiski tunnistust, et eksam oli valimile igati jõukohane. Kindlasti on suhteliselt kõrge keskmine tingitud asjaolust, et tegu on valikeksamiga, mille valivad head keeleoskajad. Seda arvamust toetab ka aastahinnete ja lõpueksami töö hinnete keskmiste võrdlus. Valimisse kuulunud õpilaste aastahinnete keskmine oli 4,23 palli (noormeestel ja neidudel vastavalt 4,03 ja 4,35). Lõpueksami töö keskmine oli 3,9 (noormeestel ja neidudel vastavalt 3,91 ja 3,94). Seega oli aastahinnete keskmine pisut kõrgem kui lõpueksami töö hinnete keskmine. Neidude veidi kõrgem aastahinde keskmine võrreldes noormeestega muutus eksamitöö tulemustes olematuks.

	N	aastahinnete keskmine	töö keskmine
poiss	58	4,03	3,91
tüdruk	96	4,35	3,94
kokku	154	4,23	3,93

Tabel 4. Hinnete võrdlus eksaminandide soo järgi

Järgnevalt võrdleme eksamitöö tulemusi aastahindega. Võrdluses on ignoreeritud kirjeid, kus aastahinded puudusid.

	aastahinne „3”	aastahinne „4”	aastahinne „5”	kokku
eksamihinne „2”	1	1	1	3
eksamihinne „3”	15	21	3	39
eksamihinne „4”	7	43	28	78
eksamihinne „5”	0	7	27	34
kokku	23	72	59	154

Tabel 5. Aastahinde ning eksamitöö hinnete sagedused

34 eksaminandi (22,2%) sooritasid lõpueksamitöö hindele „5”, 78 eksaminandi (50,6%) hindele „4”, 39 eksaminandi (25,3%) hindele „3” ja 3 eksaminandi (2%) hindele „2”. Aastahinnete statistika põhjal õppis hindele „5” 59 õpilast (38,4%), hindele „4” 72 õpilast (47,6%) ja hindele „3” 23 õpilast (14,9%). 27 viielist ja 7 neljalist õpilast tegid lõpueksami hindele „5”. 28 viielist, 43 neljalist ja 7 kolmelist said lõpueksamitöö hindeks „4”. 3 viielist, 21 neljalist ja 15 kolmelist said lõpueksamitöö hindeks „3”, üks viieline, üks neljaline ja üks kolmeline sooritasid lõpueksami hindele „2”.

Nendest andmetest võib näha, et ligi pooled viielistest õpilastest saavad eksamil madalama hinde (enamasti küll nelja), sama kehtib ka neljaliste õpilaste kohta. Nelja-viielisi õpilasi kiputakse seega ilmselt mõnevõrra üle hindama ning kolmelisi pigem alla.

2010. a saksa keele lõpueksami tulemused ei erinenud kuigivõrd ei kooli asukoha ega koolitüübi järgi ja sellekohast statistikat me siinkohal lähemalt ei vaatle. Küll aga peatume korraks koolide võrdlusel kooli õppekeele järgi

	N	N (%)	AUP	keskm	ÜUP	keskm (%)	min	mediaan	maks	standardhälve
eesti	138	89,61	56,02	57,73	59,44	76,98	26	59	75	10,16
mitme	1	0,65		66,00		88,00	66	66	66	
vene	15	9,74	51,79	57,03	62,27	76,04	36	56	68	9,46
kokku	154	100,00	56,12	57,72	59,32	76,96	26	58	75	10,05

Tabel 6. 2010. a saksa keele lõpueksami tulemused kooli õppekeele järgi

Alates 2007. a on vene õppekeele koolide õpilastel võimalik valida lõpueksamiks saksa keele eksam. 2009. a kasutas seda võimalust vaid 10 õpilast (6,85%), 2010. a 15. Vene õppekeele koolidest osalenute väga erineva arvu tõttu on tulemused halvasti võrreldavad. Siiski väärrib äramärkimist, et vene õppekeele koolide eksaminandid on saanud kahel viimasel aastal keskmiselt sama häid tulemusi kui eesti õppekeele koolide õpilased. Sama kehtib ka eksamitulemuste võrdlusel eksaminandi soo järgi – tulemused on võrdselt head.

	N	N (%)	AUP	keskm	ÜUP	keskm (%)	min	mediaan	maks	standardhälve
poiss	58	37,66	54,52	57,20	59,87	76,26	26	55	75	10,17
tüdruk	96	62,34	56,00	58,03	60,06	77,38	26	59	75	10,02
kokku	154	100,00	56,12	57,72	59,32	76,96	26	58	75	10,05

Tabel 7. 2010. a saksa keele lõpueksami tulemused eksaminandi soo järgi

3. Ülevaade osakuste tulemustest

Erinevate osaoskuste keskmiste tulemuste võrdlus näitab (vt tabel 7), et 2010. a lõpueksamil said eksaminandid kõige paremini hakkama lugemisosa ja suulise väljendusoskuse osa ülesannetega (keskmised tulemused vastavalt 83% ja 81%). Veidi madalam, kuid siiski väga hea oli sooritus ka keelestruktuuri osas (keskmine tulemus 80%). Kirjutamisosa on varemgi eksaminandile probleeme valmistanud, kuid kuulamisosa suhteliselt madal tulemus on üllatav.

	kuulamine	lugemine	keelestruktuur	kirjutamine	rääkimine
keskmine tulemus	10,25	12,4	12	10,83	12,2
keskmine sooritusprotsent	68	83	80,0	72,2	81,3
miinimum	4	4	4	0	5
mediaan	10	13	12	11	13
maksimum	15	15	15	15	15

Tabel 8. 2010. a põhikooli lõpueksami põhinäitajad osaoskuste lõikes

	kuulamine	lugemine	keelestruktuur	kirjutamine	rääkimine
poisid	10,1 (67%)	12,5 (83,3%)	11,8 (78,8%)	10,6 (70,9%)	12,1 (80,9%)
tüdrukud	10,3 (69%)	12,4 (82,7%)	12,1 (80,8%)	10,9 (73%)	12,2 (81,5%)

Tabel 9. 2010. a lõpueksami osaoskuste keskmised tulemused eksaminandi soo järgi

Tabelist 9 nähtub, et poisid ja tüdrukud on kõikides osaoskustes näidanud lõpueksamil võrdselt häid tulemusi, tüdrukutel on väike edu. Sama kehtib ka eesti ja vene õppekeele koolide võrdluses. Osaoskuseti on väike edu eesti õppekeele koolidel, välja arvatud kirjutamisosas, mille puhul vene õppekeele koolide tulemused on pisut paremad.

	kuulamine	lugemine	keelestruktuur	kirjutamine	rääkimine
eesti õppekeel	10,3	12,4 (82,9%)	12,6 (80,4%)	10,7 (71,3%)	12,2 (81,5%)
vene õppekeel	9,7	12,3 (81,8%)	11,5 (76,7%)	11,8 (78,7%)	11,8 (78,7%)

Tabel 10. 2010. a põhikooli lõpueksami osade keskmised tulemused koolide õppekeele järgi

A- ja B-võõrkeele võrdlus näitab kõigis osaoskustes A-keele pisut kõrgemat taset, mis ei ole statistiliselt oluline.

3.1 Kuulamisosa

2010. a kuulamisosa koosnes 15 üksiküsimusest, mis jagunesid kahe erinevat tüüpi ja erineva raskusastmega ülesande vahel. Esimeses ülesandes tuli eksaminandidel kuulata lühikesi raadiouudiseid või teateid, ja vastata nende kohta kolme valikuga valikvastusküsimusele (7 üksiküsimust). Teise ülesande alustekstina kuulati vestlust noore muusikuga ning kuuldu põhjal tuli otsustada, kas esitatud väited on õiged või valed (kaheksa üksiküsimust).

Kuulamisosa oli sel aastal eksaminandidele kõige raskem eksamiosa – ülesande keskmine sooritusprotsent esimesel ülesandel oli 68,1 ja teisel 68,5.

3.2 Lugemisosa

Sarnaselt kuulamisosa koosnes ka lugemisosa 15 üksikküsimusest, mis jagunesid kahe erineva tüüpi ja erineva raskusastmega ülesande vahel. Esimene ülesanne (üksikküsimused 16–21) põhines ajakirjas JUMA ilmunud noorte inimeste arvamused armuvalu kohta. Eksaminandidel tuli kokku sobitada tekstides väljendatud ideed tegeliku tekstiga. Ideid oli kuus ja tekste kaheksa ning sellegipoolest oli olemas ka võimalus, et mõnda ideed ei ole väljendatud üheski tekstis. Teise ülesande (üksikküsimused 22–30) alustekstina kasutati lõpueksamitöö lugemisosas adapteeritud ilukirjanduslikku teksti. Teksti juurde kuulus õige-vale-tüüpi ülesanne.

Esimese ülesande sooritusprotsent oli väga kõrge – 93. Valimi jaoks oli see ülesanne selgelt väga lihtne ja ülesande eristusjõud, mis võimaldab keeleoskust diferentseeritumalt mõõta, madal. Teise ülesande sooritusprotsent oli 76,4 ja ülesande eristusjõud kõrgem.

3.3 Keelestruktuuriosa

2010. a lõpueksamitöö keelestruktuuriosa koosnes kolmest eritüübilisest ja erineva raskusastmega ülesandest, mis suhtluspädevust kontrolliva testi põhimõtetest lähtuvalt tuginesid seotud tekstidele.

Esimese ehk pangaga lünkülesande (üksikküsimused nr 31–40) alus oli dialoog sõidupiletite automaadi juures, kus üks osaline vajas abi pileti ostmisel ja teine jagas selgitusi. Pangast tuli lünkadesse leida sobivad sõnad, vormi muutmist ei eeldatud. Valikuid oli lünkadest nelja võrra rohkem.

Teine, kolme alternatiivvalikuga lünkülesanne, (üksikküsimused nr 41–52) põhines pikemal monoloogilisel tekstil koduloomade hotellist Berliinis („Tierhotel in Berlin”). Ülesanne kontrollis erinevate grammatiliste kategooriate tundmist.

Kolmas ülesanne oli lünktekst „Sven on külmetunud” („Sven ist erkältet”), kus puuduv sõna oli küll ette antud, kuid nimetavas käändes ja seda tuli kasutada akusatiivis või daativis. Ülesanne kontrollis asesõnade ja artiklite käänamise oskust nimetatud käänetes.

Kõigi keelestruktuuriosa ülesannetega tulid eksaminandid edukalt toime (keskmised vastavalt 89,7%, 74,6% ja 76,2%).

3.4 Kirjutamisosa

2010. a lõpueksamitöö kirjutamisosa ülesannete tüübid ja mahud olid üldjoontes sarnased 2009. a eksami kirjutamisosa nõuetega. Esimese ülesandena tuli eksaminandil kirjutada 50 ($\pm 10\%$) sõnast koosnev otsimiskuulutus teadetetahvlile, mis pidi sisaldama kaotatud asja kirjeldust, oletust kaotamise aja ja koha kohta ning kontakti võtmiseks vajalikke andmeid. Ülesande eest oli võimalik saada maksimaalselt kolm punkti. Mõnevõrra üllatavalt oli esimese ülesande sooritusprotsent madalam kui teise ülesande oma, vastavalt 70,3 ja 72,7. Paljudele sai komistuskiviks ülesande ebapiisav täitmine. Eksaminandidele tuleks meelde tuletada, et hea soorituse esimene eeldus on ülesandepüstitus korralikult läbi lugeda ja mõelda. Samuti ei teadnud mitmed eksaminandid väljendi „das Schwarze Brett” tähendust.

Teise, pikema ülesandena tuli eksaminandil neljale sisupunktile toetudes kirjutada 120 ($\pm 10\%$) sõnast koosnev kiri kirjasõbrale Viinis. Kiri oli mõeldud saatekirjana DVD-le, mille kirja kirjutaja on teinud Eestimaast, et aidata oma sõbral ette valmistada klassiekskursiooni Eestisse. Eksaminandilt eeldati järgnevate sisupunktide järgimist: kuidas DVD teoks sai, mis

selle peal näha on, milliseid huvitavaid üritusi korraldatakse tema kodumaal või kodukohas. Lisaks oli vaja küsida sõbralt tema klassikaaslaste erisoovide kohta Eestis viibimise ajal.

Järgnev tabel näitab, kuidas täideti teise ülesande hindamiskriteeriume.

kriteerium	sooritusprotsent
sisupunktid	72,4
kommunikatiivsus	96,8
kirja vormistamine	83,4
grammatiline õigsus	61,4
väljendus	71,9
süntaks	73,1
ortograafia	89,6

Tabel 11. Kirjutamisosa teise ülesande hindamiskriteeriumide täitmine

Tavapärastelt kaotati lõpueksami kirjutamisosas punkte eelkõige puuduliku grammatika, ebapiisava sõnavara või juhendi ebatäpse täitmise pärast (sisuaspekt). Liigse lühiduse tõttu kaotasid punkti 7,5% eksaminandidest.

Mõlema ülesande eest ja ka kirjutamisosa eest kokku saadi ka 0 punkti, mida muidu juhtus veel ainult keelestruktuuri osa üksikutes ülesannetes.

3.6 Rääkimisosa

2010. a lõpueksamitöö rääkimisosa koosnes tavapärastelt kahest ülesandest. Esmalt pidi eksaminand kirjeldama pilti, millele järgnes suunatud vestlus pildist lähtuval teemal. Teise ülesande puhul tuli eksaminandil võtta omaks ülesandepüstituses etteantud roll ning adekvaatselt reageerida rollimängukaardil olevatele erinevatele suhtlustoimingutele.

Suulist väljendusoskust hinnati viiest aspektist: ülesande täitmine, interaktiivsus, väljendusoskus, grammatiline õigsus, hääldus ja soravus. Iga aspekti eest oli võimalik saada maksimaalselt kolm punkti.

Alljärgnev tabel näitab erinevate aspektide eest saadud punkte ja keskmist sooritusprotsenti.

aspekt	miinimum	keskmine	keskmine protsent	maksimum
ülesande täitmine	1	2,54	84,6	3
interaktiivsus	1	2,56	85,3	3
väljendusoskus	1	2,36	78,6	3
grammatiline õigsus	1	2,12	70,6	3
hääldus ja soravus	1	2,62	87,5	3

Tabel 12. Rääkimisosa hindamise aspektide täitmine

Traditsiooniliselt saadi kõige madalamaid punkte grammatilise õigsuse ja kõige kõrgemaid punkte häälduse ja soravuse eest.

Kuivõrd eksami suulise osa vastused ei ole salvestatud, ei ole hindamise tulemusi ega objektiivsust võimalik analüüsida. Salvestused oleks vajalikud ka eksamiülesannete sisu ja korralduslike küsimuste analüüsi seisukohalt, seega oluline alusmaterjal eksamiülesannete ettevalmistajatele.

4. Kokkuvõte

Kokkuvõtvalt võib öelda, et 2010. a lõpueksamitöö oli valimile igati jõukohane, pakkudes eksaminandidele mitmekesisust nii teemade kui ka ülesandetüüpide lõikes. Kasutatud materjalid käsitlesid noorte maailma puudutavaid teemasid ning olid ajakohased.

Õpetajate tagasisidelehed olid elektroonilises vormis. Kahjuks laekus neid Eksamikeskusesse tagasi vähe (15 vastanut), mistõttu ei ole võimalik teha üldistavaid järeldusi. Võib vaid välja tuua, et valdavalt hindasid vastanud õpetajad eksamitöö tekste ning ülesandeid huvitavaks ja õnnestunuks, ülesandeid raskusastmelt sobivaks ning ootuspäraseks. Hindamisjuhend Eksamikeskuse kodulehel oli kiiresti leitav ja hindamiseks sobiv. Mitu õpetajat soovisid ülesannete võtme kiiremat avalikustamist Eksamikeskuse kodulehel.

Reet Taimsoo
REKK-i saksa keele peaspetsialist